

AŞIRI YOKSULLUĞA SON VERİLMESİ İÇİN YAPISAL DÖNÜŞÜMÜN GEREKLİLİĞİ VE ENFORMEL GRUPLARIN KONUMU

Ercan TAŞKIN

ercan.taskin@dpu.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8499-1013

Özden Sevgi AKINCI

osevgiakinci@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-9250-4446

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş Tarihi

Received: 17.04. 2020

Kabul Tarihi

Accepted: 20.06.2020

ERADICATION OF EXTREME POVERTY REQUIRES STRUCTURAL TRANSFORMATION, POSITION OF THE INFORMAL GROUPS

ÖZ

2007-2009 küresel krizin ardından yoksulluğun giderek derinleşmesi nedeniyle G7'nin kararları daha çok sorgulanmaya başlanmıştır. Bu bağlamda G7'nin G20'ye genişletilmesi ve işlevselliği beklentiyi karşılamaktan uzak kalmıştır. Neoliberal politikalar daha çok sorgulanmakta, ABD'ye ve dolara azalan güven yeni bir düzen arayışına ivme kazandırmaktadır. Yazında, yakın zamanda bu konuda yapılan çalışmalarda kayda değer bir artış gözlemlenmiştir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler çerçevesinde gelir eşitsizliğinin giderilmesi ve aşırı yoksulluğun giderilmesi açısından bu tür çalışmaların artmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir. Çalışma, eşitsizliklerin azaltılması ve aşırı yoksulluğa son verilmesi adına neoliberal ekonomi yöntemleriyle yürütülen çalışmaların yetersizliğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Son dönemde çeşitli bölgelerde farklı adlarla isimlendirilen ülke gruplarının, küresel ekonominin gidişatını etkiledikleri görülmektedir. Farklı enformel grupların da karar mekanizmalarına katılımıyla gerçekleştirilebilecek yapısal dönüşüme olan gereksinimin eleştirel analizini içeren bu çalışmanın sürdürülebilir ekonomik kalkınmaya ve refah ekonomisine katkıda bulunması beklenmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar şöyledir: Günümüzde neoliberal yaklaşıma dayalı olarak uygulanmakta olan ekonomik düzen sürdürülebilir olmamakla birlikte oldukça kırılığandır. Aşırı yoksulluğa son verilmesi, yoksulluğun yeniden tanımlanarak yepyeni bir bakış açısıyla alınacak önlemlerle olanaklı olabilir. Ayrıca, ne kadar iyi tasarlanmış ve yürütülmüş olmalarına bakılmadan yapısal uyum düzenlemelerinin bir kenara bırakılması gerekmektedir. Yepyeni bir bakış açısıyla gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş tüm ülkelerin ortak katılımıyla gerçekleştirilecek yapısal bir dönüşüm çabasına girilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aşırı Yoksulluk, Neoliberal Politikalar, Enformel Gruplar, Küresel İşbirliği.

ABSTRACT

Following the global crisis of 2007-2009 and since extreme poverty deepened as one of its outcome, decisions of the G7 began to be criticized more openly. Subsequent extension of the G7 to G20 and its functionality was contrary to expectations. Neoliberal policies are more seriously under question, distrust towards United States and dollar, building momentum to the investigation of a new order. Recently, it is observed that, a growing body of academic research streaming into the literature accordingly. Increasing research on the theme would be considered beneficial in eradication of extreme poverty and elimination of inequalities in least developed and developing countries. In this study, it is expected to establish that, struggles putting into action via neoliberal policies in order to eliminate inequalities and eradicate extreme poverty are far to be efficient. Recently, it appears that a group of countries, which are grouped under different names in various regions, affect the course of the global economy. Participation of various informal groups into the decision-making processes and possible discussions of a structural transformation required. The aim of the present paper is to contribute for the economic development and the welfare economy. Considering the findings of the study, it is concluded that, the economic order dominated by neoliberal policies is fragile and unsustainable. Ending extreme poverty demands more than structural adjustments no matter how competently envisioned and implemented these maybe. It requires leap forward with a new perspective in favor of a struggle for structural transformation with the participation of the least developed and developing countries into its decision process.

Jel Codes: E50, D63, I32

Keywords: Extreme Poverty, Neoliberal Policies, Informal Groups, Global Collaboration.

GİRİŞ

18. ve 19. yüzyıllardaki İngiltere, tüm dünyaya yayılmış sömürgeleriyle bir dünya imparatorluğuydu. Tartışmasız en büyük ekonomik ve askeri güçtü. 20. Yüzyıla girildiğinde ise ne kadar farklı bir tablo vardı. İkinci Dünya Savaşının bitimiyle birlikte en büyük ve en güçlü ekonomi Amerika Birleşik Devletleri (ABD), ikinci ekonomi ise İngiltere olmuştur. Bu iki ülke henüz savaş sona ermeden yeni küresel ekonomik mimarinin temellerini oluşturmaya koyulmuş ve savaşın hemen ardından Bretton Woods (BW) Konferansı ile birlikte 1970'lerin başına kadar Keynesgil yaklaşımı temel alan işleyişle çalışan sistemi kurmuş ve günümüzün neoliberal politikalarının benimsenmesine giden yolu hazırlamıştır.

1947'ten 1990'lara kadar, ABD ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasında yaşanmış olan soğuk savaş dönemi dışında genel anlamda tek kutuplu bir görünüm mevcuttu. Sonrasında Avrupa Birliğinin etkinliğinin ivme kazandığı ve Çin'in başını çektiği bir grup gelişmekte olan ülkenin (GOÜ) etki alanını genişletmesiyle birlikte bu görünüm çok kutupluluğa doğru evrim geçirmeye başlamıştır. Günümüzde yerküremizin çok kutuplu bir dönem yaşamakta olduğuna yönelik vurgulamalar genel olarak yazında geniş yer tutmaktadır. Bretton Woods Düzeninin, geride kalan yaklaşık 70 yıl boyunca bir yandan çağdaş finansal mimariyi oluştururken, diğer yandan da ABD'nin küresel egemenliğini körüklediği kabul edilebilir. Neoliberal yaklaşım düzeninin, yan etki göstererek başta Çin olmak üzere bugünkü GOÜ'nin de ekonomik güç elde etmelerine, etki alanlarını artırmalarına ve hammadde kullanımında ve dünya ticaretinde önemli pay sahipleri olmalarına hizmet ettiği de yadsınmaz. Öte yandan, uluslararası para sistemindeki istikrarsızlığın, birbirini izleyen küresel ekonomik krizlerin ve GOÜ'nin kat ettiği aşamanın, Bretton Woods düzeninin güncel ekonomik sorunlara cevap vermede oldukça yetersiz kaldığını artan biçimde ortaya çıkardığı görülmektedir.

Çin'in başta Asya ve Afrika'da giderek genişleyen konumu, 2015 yılı itibarıyla küresel PPP-GDP¹ payında ve küresel ticaret hacminde ABD'yi geride bıraktığı, kendi öncülüğünde kurulan BRICS bankasına ABD'nin en yakın müttefiklerinin dahi güçlü desteğini verdiği böyle bir süreç için, yakın gelecekte ABD'nin duraklama dönemi tanımlaması yapılabilir.

Son dönemde çeşitli bölgelerde farklı adlarla isimlendirilen ülke gruplarının, küresel ekonominin gidişatını etkiledikleri görülmektedir. Bu gruplardan siyasal ve ekonomik bağlamda en çok göze çarpan Avrupa Birliğidir. Öte yandan, son dönemde ekonomileri büyük bir hızla büyümekte, yabancı yatırımların çoğunu çekebilme ve küresel ekonomiye etki edebilme gücünü giderek artırmakta olan uluslar, çeşitli şekillerde gruplandırılmaya (BRICS; CIVETS, N-11; EAGLEs; MINT; SAMI; 3G; MIST)² başlanmıştır. Bu gruplar arasında da daha etkin olanlar E7 ülkeleridir. Bu nedenle E7 ülkeleri hangi enformel grup içerisinde yer alırlarsa alsınlar, olası bir yapısal dönüşüm çabasına verebilecekleri katkı ve etki bakımından yakından izlenmektedir.

Tüm bu gelişmeler değerlendirildiğinde aşırı yoksulluğa son verilmesine yönelik çalışmalarda da başat konumda olan uluslararası finansal kurumların çabalarının, ana akım ekonomik düzeninin egemen olduğu

¹ PPP-GDP: Satın alma gücü paritesine göre Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Gross Domestic Product in terms of purchasing power exchange rates)

² BRICS: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin, Güney Afrika. CIVETS: Kolombiya, Endonezya, Vietnam, Mısır, Türkiye. N-11: Bangladeş, Mısır, Endonezya, İran, Güney Kore, Meksika, Nijerya, Pakistan, Filipinler, Türkiye, Vietnam. EAGLEs: Çin, Hindistan, Brezilya, Endonezya, Güney Kore, Rusya, Meksika, Mısır, Tayvan, Türkiye. MINT: Meksika, Endonezya, Nijerya, Türkiye. SAMI: Suudi Arabistan, Türkiye, Malezya, Endonezya. 3G – Bangladeş, Çin, Mısır, Hindistan, Endonezya, Irak, Moğolistan, Nijerya, Filipinler, Sri Lanka, Vietnam. MIST: Meksika, Endonezya, Güney Kore, Türkiye.

mevcut yapıda yetersiz görüldüğü anlaşılmaktadır. Dahası, gelir eşitsizliği geri döndürülemez biçimde artmakta ve kendi ekseninde aşırı yoksulluğun artmasını da palazlandırmaktadır.

Böylece bu çalışmada doğrulanmaya çalışılan hipotezler üç unsurdan oluşmaktadır. İlk olarak uluslararası finansal kurumların makro düzeyde aldığı bazı kararlar çoğunlukla az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde egemen olan aşırı yoksulluğun azaltılması için yeterli olmamaktadır. İkincisi, Gelişmekte Olan Yedi'nin (E7) yükselişi, küresel GDP'de %60 payı olan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin küresel ekonomide daha çok söz sahibi olabilmelerine yararlı olabilecek ve böylelikle makro ekonomik kararları etkileyebileceklerdir. Üçüncüsü ise, ekonomik krizler yoksulluğu önemli ölçüde artırmıştır, bu nedenle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin süre giden küresel ekonomide daha çok söz sahibi olmaları, olası bir yapısal dönüşüme katkıda bulunmaları gelir eşitsizliklerinin ve yoksulluğun giderilmesi yönünde olumlu etki ve güçlü katkı sağlayacaktır.

Çalışma üç bölümden oluşmuştur. 'Neoliberal Politikalar ve Aşırı Yoksulluk' başlığı altındaki birinci bölümde, yoksulluğun kaynağının neler olabileceğine kısaca değinildikten sonra, çağdaş küresel ekonomik kuruluşlara, ABD'ye ve dolayısıyla dolara azalan güven irdelenmiş, ardından küresel sorunların çözüm arayışında G7'den G20'ye genişleme süreci araştırılmıştır. Aşırı yoksulluğun azaltılmasında günümüz başat aktörlerinin ve neoliberal politikaların konumu incelenmiştir. 'Yapısal Dönüşüm Bağlamında Gelişmekte Olan Yedi'nin Konumu' adlı ikinci bölüm ise, E7'nin yükselişinin belirgin ayrıntılarına odaklanmış ve E7'nin yapısal dönüşüm için olabilecek etkileri araştırılmıştır. Üçüncü ve son bölüm, çalışma sonucunda elde edilen bulgular ışığında varılan anlayışları içermektedir.

NEOLİBERAL POLİTİKALAR VE AŞIRI YOKSULLUK

“Dünyanın, yoksulluğa son verilmesi bağlamında kaynak yoksunluğu bulunmamaktadır, yalnızca doğru önceliklerden yoksundur” (F&D, 2018: 14).

Juan Somavía, 1999

Uluslararası İşçi Örgütü Eski Genel Başkanı

Somavía'nın 1999'da vurguladığı gibi, günümüzde hem insan kaynağı hem de maddi kaynak bağlamında dünya hiç olmadığı kadar güçlü durumdadır. Sorunların çözümü için doğru öncelikleri anlamaya çabalamaktan başka çıkar yol görünmemektedir. Aşırı yoksulluğa son verilmesinde mevcut düzende yapılacak düzenlemeler yeterli olmadığı bir zamana girilmişse, yapısal dönüşümün koşullarını oluşturabilecek uygun yaklaşımlar sergilenmesi gerekmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde yoksulluğun kaynağının neler olabileceğine kısaca değinildikten sonra, küresel sorunların çözüm arayışında G7'den G20'ye genişleme süreci araştırılmış, ardından çağdaş küresel ekonomik kuruluşlara, ABD'ye ve dolayısıyla dolara azalan güven irdelenmiştir. Aşırı yoksulluğun azaltılmasında günümüz başat aktörlerinin ve neoliberal politikaların konumu incelenmiştir.

Yoksulluğun tanımı ve kapsamı

Yoksulluğun tanımı ve kapsamı konusunda yeterli bir uzlaşma yoktur ve yazında çeşitli yönleriyle tartışılmaktadır. Rodrik'e göre, yoksulluğun temelinde yatan neden düşük üretkenliktir. Yoksul kimseler, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçları bir tarafa çabalarını yalnızca evlerine ve kendilerine yetebilecek gıdayı sağlayabilmeye odaklayabilmektedir. Çok çeşitli etkenler düşük üretkenliğe neden olabilmektedir. Bu

etkenlerden biri üreticilerin kredi alabilme yoksunluğudur. Böylelikle gelirlerinde artışı sağlayamayıp yeni yatırım için kaynak oluşturmamaktadırlar. Diğer etkenler de iş fırsatı, bilgi, beceri yoksunluğu, iyi ve yeni teknolojiye erişme kısıtlılığı veya yeni teknoloji ile donanımların edinilmesini sınırlayan pazar darlığı olarak gösterilmektedir. Bir başka önemli etken de devletin kayırdığı ayrıcalıklı ve sömürücü grubun, kendi güçlerine gözdağı verebileceği kaygısıyla, ekonomik olanakları artıracak herhangi bir yeniliğe engel olmalarıdır (Rodrik, 2011: 137).

Hendriks'e göre yoksulluk yalnızca bir olgu veya bir koşul değildir, bunların da ötesinde, finansal varlıkların yokluğu, mal-mülk edinme olanağının yokluğu ve bireyin kendi toplumunda söz sahibi olma yoksunluğunun bir karışımıdır (Hendriks, 2019: 24).

Yoksunluğun yaygın olduğu yerlerde, gelir dağılımının tüm hane halkları benzer yoksulluk aşamalarıyla karşı karşıyadırlar. Yoksulluk kıstasları veya yoksulluğa uygunluk ölçütleri, refah dağılımındaki süreklilikle keskin ve hatta oldukça gelişigüzel olarak zıtlık gösterebilmektedir. Örneğin, bazı orta gelir grubu ülkelerinde, günde \$6'la veya yoksulluk sınırının hemen üstünde bir gelirle yaşayan insanların yoksulluk sınırının altına düşme olasılıkları yaklaşık %40'tır. Kimi zaman da yoksulluk dinamiktir, Afrika'da nüfusun üçte biri değişmez olarak yoksuldur, öte yandan bir başka üçte bir ise durağan olmayıp yoksulluk sınırının altına inmekte veya geri çıkmaktadır (World Bank, 2019, 108-109).

Genel olarak kabul edilen yoksulluk türleri ikiye ayrılmıştır. İlki göreceli yoksulluk, diğeri de mutlak yoksulluktur. Göreceli yoksulluk başlıca ihtiyaçlarını karşılayabilen, ama öz kaynaklarının yetersizliğinden toplumdaki genel gönenç düzeyinin altında kalmış ve sosyal olarak topluma dahil olmaları engellenmekte olan bireyleri kapsar. Mutlak yoksulluk hesaplanırken iki yöntemle başvurulmaktadır. Birincisi '*Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı*'dir. Bireyin hayatını sürdürebilmesine olanak sağlayabilecek en kısıtlı düzeyde gerekli olabilecek gıda, giyim, sağlık, barınma ve eğitim giderlerinin hesaplanmasıyla elde edilir. Bir diğer hesaplama yönetimi ise '*Minimum Gıda Sepeti*' hesabıdır. Kişi başına gereksinim duyulan günlük kalori ölçüsü taban alınmaktadır. 2400 kalori seviyesinin altında gıda alabilenler yoksul sınıfında değerlendirilmektedir (Yanar ve Şahbaz, 2013: 60). Birleşmiş Milletler ile bağlı kurumları bu konudaki çalışmaları göreceli yoksulluğu temel alarak yapmaktayken, Dünya Bankasının temel aldığı ve istatistik çalışmalarında kullandığı hesaplama çeşidi mutlak yoksulluk türündeki minimum gıda sepeti hesabıdır.

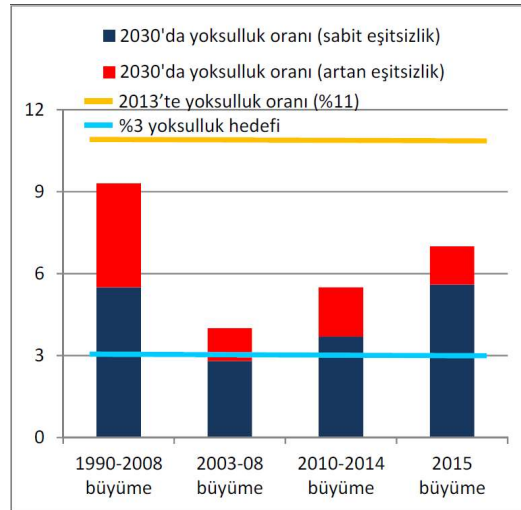
BW İkizleri, kuruldukları günden başlayarak planlarını yoksulluğun azaltılmasını da içerecek biçimde düzenlemiş ve süreç içerisinde bu yönde attıkları adımlar devamlı evrilmiştir. IMF, üye ulusların kısa vadeli mali sorunlarına çözüm getirmeği sürdürürken, yaşam standartlarında genel iyileştirmeyi ve yoksulluğun uzun vadede azaltılmasını da ekonomik büyümeye bağlı planlara bağlamıştır. Böylelikle yazında çok tartışılmakta olan yapısal programların yaşama geçirilmesine 1980'lerin başından itibaren ivme kazandırmıştır. Yapısal programlar özellikle merkezde hazırlanıp sahaya sürülmeleri, sahanın gerçeğini yansıtmaktan uzak olup esnek olmamaları açısından eleştirilmektedir. Latin Amerika ülkelerinin ekonomik yapılarında halen toparlanma olmaması ve borç bataklarında olmayı sürdürüyor olmaları genellikle IMF'nin planlarına bağlanmaktadır.

Dünya Bankasının da yaklaşımları ve yöntemleri benzer biçimde eleştirilmektedir. Son zamanlarda Dünya Bankası raporlarında belirgin bir yer kaplayan yoksulluğun azaltılmasında belirlediği 2030 hedefi şimdilerde yaklaşık %10 olarak hesaplanan dünya genelinde yoksulluk sınırı altında yaşayanların %3'e düşürülmesi yönündedir. Yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfus 1960 yılında %57 olarak hesaplanmışken büyümenin

olumlu etkisiyle 1990 yılında %36,4'e inmiş, 2011'de %14 olmuş ve şekil 1'de de görüldüğü gibi 2013'te %11'e gerilemiştir. Dünya Bankasının senaryolarında yoksulluk sınırının altında yaşayanların azaltılmasına yönelik senaryolar şu yöndedir: Aşırı yoksulluğun azaltılması için küresel ekonomik büyüme merkezde konumlanmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin büyümesi büyük önem taşımaktadır. Küresel büyüme ortalaması %4 olur ve söz konusu oranın sürdürülebilmesi olanaklı olmayı sürdürürse, yoksulluk sınırı altında yaşayanların oranı 2030'da %3'e gerileyebilecektir. Bunun için 2003-2008 arasındaki büyüme ortalamasının yakalanması gerekli olmaktadır. Şekil 1'de çeşitli yılların büyüme ortalamasına göre yoksulluk sınırı altında yaşayanların ortalamaları artan eşitsizlik ve sabit eşitsizlik senaryolarına bağlı olarak gösterilmiştir. Dünya Bankasının esas aldığı senaryolar, büyüme merkezli makroekonomik politikaların izlenmesini ve yapısal reformların uygulanmasını vurgulamaktadır ve dünya genelinde %4 büyüme oranının yakalanmasının kayda değer ölçüde sınamalar içerdiğine de işaret edilmektedir (World Bank, 2015: 15; World Bank, 2017: 20-46).

Öte yandan, Dünya Bankasında belirlenen ölçütlere göre gelirini günlük olarak en az 2400 kaloriyi bulabilen gıdanın edinilmesine denk getiremeyenler mutlak yoksul kategorisinde yer almaktadır. Ülkeden ülkeye değişen mutlak yoksulluk sınırı gelişmiş ülkeler grubu için \$14,4, Türkiye'nin içinde olduğu Doğu Avrupa ülke grubu için \$4, Latin Amerika ülkeleri için \$2 ve az gelişmiş ülkeler grubu için \$1 olarak belirlenmiştir (Çak, 2007: 18). Basit bir hesaplama bu dört ülke grubunun günlük ortalama mutlak yoksulluk sınırı \$5,35'a denk gelmektedir. Bu ortalamaya nüfus yoğunluğunun dikkate alındığı bir hesaplama dahil edilse dahi ortalama çok düşmeyecektir. Bu nedenle günlük \$1,25'a göre dayalı senaryolar belirli bir iyileşmeye doğru yol alındığına işaret etse de saha gerçeklerini yansıtabilmekten uzak olmaktadır. Ayrıca uluslararası kuruluşların raporlarında aşırı yoksulluk sınırı değişiklik göstermektedir. Kimi raporlarında \$1 baz alınırken kimi raporlarında ise \$1,90 temel alınmaktadır. Aslında bu durum böylesine hassas bir hesaplama içinde önemli bir karışıklığa neden olmaktadır.

Şekil 1: Çeşitli yılların büyüme ortalamasına ve farklı eşitsizlik senaryolarına göre Dünya Bankasının yoksulluğun azaltılmasına yönelik öngörülerini.

Kaynak: World Bank Group. (2017). *Global Economic Prospects, January 2017 Weak Investment in Uncertain Times*, (World Bank Group: Washington D.C), p.46.

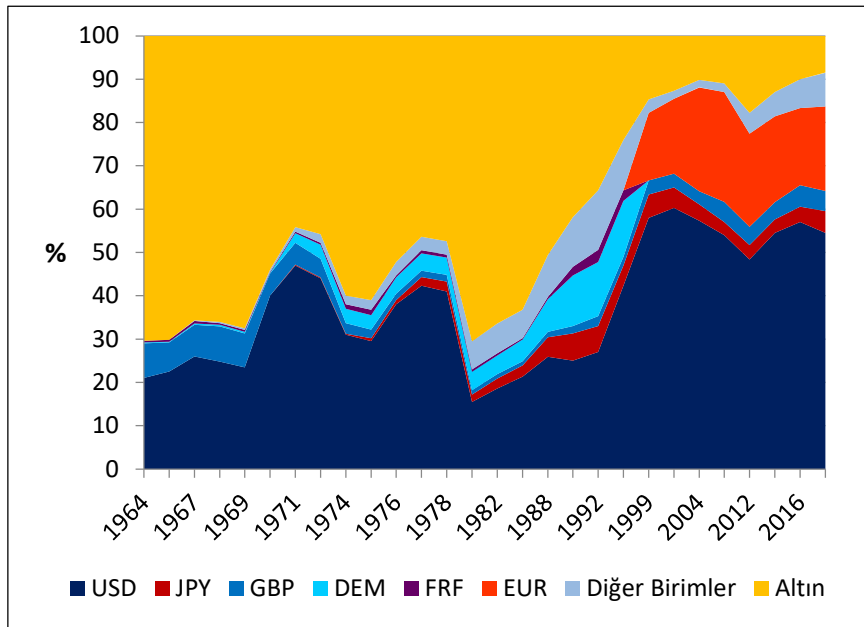
Birçok araştırmacı için küreselleşme, ABD, Bretton Woods İkizleri ve neoliberal sistem benzer kavramları ifade etmektedir. Anılan bu kavramların her biri günümüz ekonomik ve sosyal sistemini biçimlendirmiş ve biçimlendirmeye de devam etmektedir. Bu nedenle zaman zaman bu kavramlardan herhangi birine yapılan eleştiri diğerlerini de içine alabilmektedir.

Küreselleşme, bir yandan milyonları yoksulluktan çekip çıkarırken ve gelişmiş ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki gelir uçurumunu daraltırken, öte yandan ülkeler içindeki rekabeti şiddetlendirip gelir eşitsizliğini de daha önce hiç olmadığı kadar artırmıştır (Torres, 2018: 14). Gelir eşitsizliğinin artması da yoksullukla mücadele çabalarına çok büyük sınamalar getirmektedir. Böylelikle Dünya Bankası ve IMF'nin Washington'da hazırlanan ve saha gerçeklerini yeterince yansıtamayan neoliberal politikalara dayalı planlarının yoksullukla mücadelede yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

ABD'ye, Uluslararası Ekonomi Kuruluşlarına ve ABD Dolarına Azalan Güven

Ana akım ekonomi düzeninin üreticisi ve koruyucusu konumunda olan ABD'nin küresel ekonomideki en önde gelen güç kaynağı kendi para birimi olan doların rezerv para statüsünde oluşudur. Ayrıca mevcut küresel ekonomik düzenin işleyebilmesi için ABD'nin süper güç özelliğini sürdürebilmesi ve gücünü koruması önemli olmaktadır. Şekil 2'de görüldüğü gibi giderek artan bir baskıyla zorlanan dolar, ABD tarafından 1973'te altına konvertibilitesini sona erdirmesiyle birlikte 1980'lerin başından itibaren etki alanını genişleterek küresel ticarete yeniden rezerv para statüsünü güçlendirmiştir. 1980 yılında %15,5 olan kullanım oranı giderek artmış 2000 yılına kadar güçlenmeye devam etmiştir. 2000 yılında küresel ticaretteki payında %60,3 ile tarihi zirvesini yakalamış olan doların küresel ticaretteki kullanımı, birbiri ardına gelen küresel krizlerin ve güven bunalımının etkisiyle 2017'de %54,5'e gerilemiştir.

Şekil 2: Küresel rezerv para olarak ABD doları

Kaynak: Stoeferle, R.P. & Valek, M.J. (2018). Gold and the Turning of the Monetary Tides, Incrementum, In Gold We Trust Report 2018, May 29th, 2018 Extended Version, p. 5.

Karşılaşılmış olan çeşitli ekonomik krizlere karşın doların baskın para birimi olmayı devam ettirdiği görülmektedir. Tek yanlılık politikasıyla küresel güç pozisyonunu korumayı sürdüren ABD'nin bu tercihi Avrupalı müttefiklerince de yeğlenmiştir. Zaten Avrupa Birliği'nin de, ABD tarafından uygulanan tek-yanlılık stratejisine yönelik bir refleks biçiminde meydana geldiği, böyle bir refleksi takip eden bir süreç olarak Euro'nun 2002 yılından itibaren fiziki bir para formunda küresel piyasaya sunulduğu bilinmektedir. ABD'nin müttefikleri konumunda olan Avrupa ülkeleri böyle bir adım atarak ABD'ye bağımlılıklarını azaltma yoluna gitmişlerdir. Şekil 2'de de görüldüğü gibi Euro, piyasalara arz edilmesiyle birlikte hızla genel kabul görmüştür (Altınay ve Akıncı, 2019: 16).

Günümüzde de benzer biçimde merkez bankalarının sahip oldukları döviz rezervlerinde çeşitlendirmeye gittikleri ve Kanada doları ile Avusturya doları gibi para birimlerini rezervlerine kattıkları, Brezilya, Çin, Güney Kore ve Meksika gibi önde gelen gelişmekte olan ülkelerin para birimlerine yatırım yapmayı uygun gördükleri gözlenmiştir. Bir örnek olarak, bu konuda uzun bir yol alan Güney Afrika Merkez Bankası, 1990'lı yıllarda döviz rezervlerinde yalnızca ABD dolarına yer vermişken, 2000'li yılların başlangıcıyla birlikte rezervini çeşitlendirilmeye girişerek döviz rezervine Euro, Japon Yeni ve İngiliz Sterlini'ni dahil etmiştir. Yakın zamanlarda şimdilik daha az oranda olsa da Avustralya doları ile renminbi gibi birimleri de tutulmaya başlanmıştır (Mminele, 2015: 235).

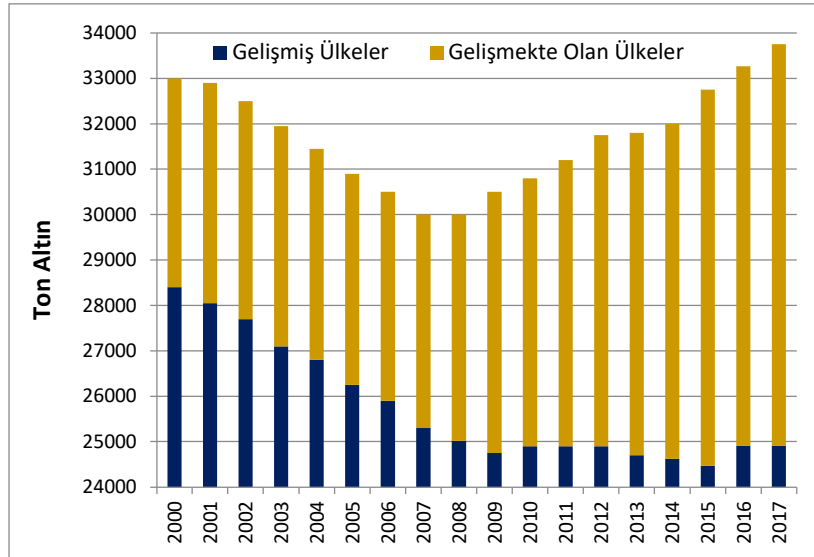
Arslan, sözü edilen bu tür gelişmelerin, doların rezerv para konumuna yönelik güvenin belirgin olarak azalmış olmasıyla doğrudan bağlantılı olduğuna vurgu yapmıştır. Bu güven bunalımında ve ardı arkası kesilmeyen ekonomik krizlerde başı alan temel nedenler arasında, ABD ekonomisinin karşı karşıya kaldığı ve gideremediği yapısal sorunlar ile bunların yol açtığı zafiyetlerle birlikte süre giden ve önü alınamayan dış açıklar gösterilmektedir. (Arslan, 2013: 59). Rezerv para ile neoliberal ekonomik düzen ABD'ye dayalı ve temelde bir bütün olduğundan aynı güven bunalımı neoliberal düzene ve onun küresel kuruluşlarına da yönelmiş durumdadır. Bu bağlamda 2007-2009 küresel krizi bir dönüm noktasını temsil etmektedir.

Ongun, 2007-2009 küresel krizinin neden oluştuğunu, uygulanmış olan makroekonomik politikaların sözü konusu süreçteki rolünü irdeledikten sonra bu güven bunalımının ana etkenleri ve sonuçları olabilecek birkaç tespit de bulunmuştur. IMF tarafından uygulanan ithal ikameci endüstrileşmeden vazgeçilerek ekonomide dışa açılımı öngören Yapısal Uyum Programları aracılığıyla ağır sosyal ve ekonomik bedeller ödetilmiş olması. Finans sektörünün reel sektörden kopmasıyla sonuçlanan, kısa vadeli ve spekülasyon sermaye akımlarının uyarılmasına neden olan ve varlık fiyatlarının şişmesine yol açan balonların oluşumunu teşvik eden finansal piyasaların genişleyip büyümesinin ABD odaklı başlaması. Genellikle Doğu Asya'da konumlanmış olan bazı ülkeler ekonomilerinde ölçülü liberalizasyondan ve kamu denetiminden ödün vermeden yüksek yatırım ve iç tasarruf oranlarını yakalayarak oldukça kayda değer bir hızla gelişme kaydetmeleri. 2000'lerin başında ABD'nin aşamadığı durgunlukla birlikte sermayenin yeniden finansallaşma eğilimine girmesi sonucu oluşan küresel likidite patlamasının ve piyasalardaki balonlaşma sürecinin yaşanmasının tüm dünyaya bölgesel krizler olarak yansması ve 2007-2009 küresel kriziyle sonuçlanması. Piyasalara sorgusuzca ve katışıksız inancı temel ilke kabul eden neo-liberal öğretinin ABD'nin başını çektiği gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, uluslararası finansal kuruluşlarında da egemenliğini sürdürmesi nedeniyle küresel krizin olgunlaşmasının kolaylaşması. Küresel Krizden en az zarar görmüş olan ülkelerin başta BRICS ülkeleri olmak üzere ana akım neoliberal öğretiye alternatif arayan ve ona mümkün olduğunca mesafeli yaklaşımda bulunan ülkeler olması ve söz konusu ülkelerde finansal kırılganlıklar yaşanmamış olması ile reel sektörün güçlü olmayı sürdürmesi (Ongun, 2012: 72). Ek olarak Çin önderliğindeki bir grup

ülkenin ekonomide dünya liderliğine ortak olabilecek kadar güçlenmiş olmalarının mevcut olana alternatif olabilecek daha iyi bir küresel ekonomik sistemin kurulabileceğine yönelik inancı artırması da sözü edilen ana etkenler ve sonuçlara örnek olarak gösterilebilir.

Dolar karşısındaki güven bunalımı, özellikle Çin, Rusya, Türkiye ve Hindistan önde olmak üzere GOÜ'in altına olan eğilimlerinde de kendini dışa vurmaktadır. Şekil 3, 2000 yılından 2017 yılına kadar olan bir evrede, gelişmekte olan ile gelişmiş ülkelerin merkez bankalarının resmi altın rezervlerindeki gelişimi ve altın rezervlerindeki genel eğilimlerini göstermeyi amaçlamaktadır. Şekilde görüldüğü gibi, 2007-2009 küresel krizi bir dönüm noktasını temsil etmiştir. Merkez bankalarının altın rezervlerinde 2008'e kadar bir düşüş yaşanmışken, o yıldan itibaren bir artış gözlenmiştir. Daha da çarpıcı olanı ise, altın rezervlerindeki bu artışın tamamı gelişmekte olan ülkelerin merkez bankalarından kaynaklanmıştır. Gelişmiş ülkelerin altın rezervleri 25,000 ton seviyelerinde dalgalanmaktayken, gelişmekte olan ülkelerin altın rezervleri ise toplamda 4,596 tondan, 2017'de 8,755 tona yükselmiştir. Yükselme oranı %90,82 olarak kaydedilmiştir. Gelişmekte olan ülkeler bu yöndeki yatırımlarını artırarak sürdürmeye devam etmektedir.

Şekil 3: Resmi altın rezervlerinde eğilimler

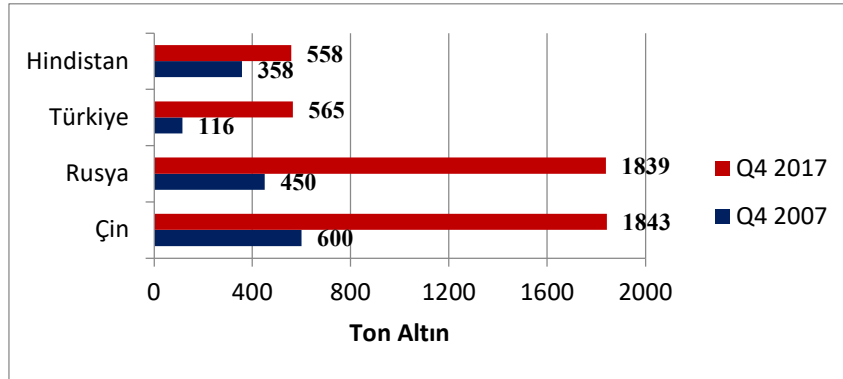

Kaynak: Stoeferle, R.P. & Valek, M.J. (2018). Gold and the Turning of the Monetary Tides, Incrementum, In Gold We Trust Report 2018, May 29th, 2018 Extended Version, p. 82.

Şekil 4'te de görüldüğü gibi Çin, Rusya, Türkiye merkez bankalarının altın rezervlerinde 2007 yılından itibaren sırasıyla %307 (Çin), %408 (Rusya) ve %486 (Türkiye) olmak üzere kayda değer bir artış gözlenmiştir. 2007 son çeyreğinde Çin, Rusya, Türkiye ile birlikte Hindistan merkez bankalarının rezervi toplamda resmi altın rezervlerinin %5,1'ine denk gelen 1,524 ton iken, 2017'nin son çeyreğinde resmi altın rezervlerinin %14,3'üne denk gelen 4,804 tona ulaşmıştır.

Altın rezervlerindeki artış ABD dolarının egemenliğine olan güvensizliğinin güçlü kanıtı olarak görülmektedir. Öte yandan bu ülkeler son dönemlerde ABD'nin küresel ekonomik düzen üzerindeki egemenliğini açıkça sorgulamaktadırlar. Güvensizlikleri altın rezervlerindeki istikrarlı yükseliş ile de yansımaktadır.

Şekil 4: Çin, Rusya, Türkiye ve Hindistan'ın Resmi altın rezervleri

Kaynak: Stoeferle, R.P. & Valek, M.J. (2018). Gold and the Turning of the Monetary Tides, Incrementum, In Gold We Trust Report 2018, May 29th, 2018 Extended Version, p. 83.

G7'den G20'ye

2007-2009 küresel ekonomik krizi, savaş sonrası düzen için bir dönüm noktasına işaret etmiş, G7'nin inişinin ve G20'nin yükselişinin ilk kıvılcımını çakmıştır. Bu kriz, aynı zamanda da Çin'in ve diğer gelişmekte olan ekonomilerin iktisadi yükselişine denk gelmiştir. 1990'larda ABD ve G7 ülkelerinin küresel ekonomiye olan katkıları sırasıyla %29,1 ile 56,8 oranındaydı. Bu genel görünüm o yıllardan önceki geçmiş 30 yılki şablonu yansıtıyordu. 2008-2016 yıllarında ise küresel ekonomiye olan katkıları sırasıyla %23 ile %48,9 oranlarına gerilemiştir. Öte yandan, E7 ülkelerinin 1990'larda %14 olan katkısı 2010-2016 yılları boyunca % 24'e yükselmiştir (Huiyao, 2018: 55-56). Günümüzde, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin toplam olarak küresel GDP'den aldıkları pay yaklaşık %60'tır. E7 ülkeleri küresel büyüme yaptıkları katkı bakımından da G7 ülkelerini oldukça geride bırakmışlardır.

Bu tarihsel gelişimin ardından, küresel kriz sonrası dönem, küresel GDP'nin %80'nini temsil eden G20'nin kuruluşuna giden yolu açmıştır. İlk G20 toplantısı Kasım 2008'de Washinton'da toplanmıştır. O toplantıdan itibaren birincil küresel yönetim platformu olarak G7'nin yerini G20 almıştır (Huiyao, 2018: 56). Mevcut düzen içerisinde G20'nin işlevselliği yoğun biçimde sorgulanmaktadır. Önemli küresel sorunlara kalıcı ve sürdürülebilir çözüm üretmediği gibi aşırı yoksulluğa son verilmesi bağlamında da yeterince etkin görünmemektedir.

YAPISAL DÖNÜŞÜM BAĞLAMINDA GELİŞMEKTE OLAN YEDİ'NİN KONUMU

“Yaptıklarımızı yapmayı sürdürdükçe işler de değişime uğrayacakmış gibi davranmayın. Krizler, ilerlemeyi de beraberinde getirdiğinden, ülkeler ve halkların başına gelebilecek en iyi nimettir. Yaratıcılık zor koşullardan doğar, günün zifiri karanlıktan doğuşundaki gibi. Keşifler, büyük stratejiler ve buluşlar kriz dönemlerinde doğar. Krizlerden zaferle çıkanlar, kendilerini aşip yenilgiye uğramayanlardır” (Montagna, 2015: v).

Albert Einstein

Einstein'in kendi döneminde dile getirdiği bu sözler her dönem için uygulanabilecek sözler olarak görünmektedir. Krizler her dönemde yaşanabilir. Krizler, nelerin yanlış yapıldığını, nelerin başarılı olduğunu ve nelerin eksik olduğunu ortaya koyan göstergelerdir. Üzerimize düşen, değerlendirmek, analiz etmek, mukayesede bulunmak, ders almak ve ilerlemektir. Küçük değişikliklerin yeterli olduğu görülürse düzeltilir ve mevcut düzenle devam edilir. Fakat doğada olduğu gibi; her şey yaşar, büyür, gelişir, duraklar, geriler ve yok olur. Bu her düzen için de böyle olmuştur. Eğer yapısal bir değişime olan gereksinim her yönüyle kendini gösteriyorsa, değişimden çekinilmediği gibi dönüşümden de çekinilmemelidir.

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle E7 ülkelerinin mevcut konumu özetle irdelenmiş ve sonrasında bu ülkelerin olası yapısal dönüşüme yapabilecekleri katkılar ve etkiler araştırılmıştır.

Çin

Çin'in, E7 ülkeleri arasında benzersiz olarak önemli bir rolü bulunmaktadır. Diğer E7 ülkelerinin bölgesel seviyede gösterdiği büyüme yayılımının ötesinde, Çin'in gösterdiği büyüme yayılımı ise küresel seviyededir (World Bank, 2016: 103). Dünyanın en büyük kömür, bazı metaller (alüminyum, kalay, rafine bakır, kurşun ve altın), pirinç ve gübre üreticisi konumunda olan Çin'in 2010-17 yılları arası için kaydedilen büyüme oranı ortalama %8'dir (World Bank, 2018: 63).

Çin bankalarının, GOÜ'deki enerji projeleri için finansman sağlama yoluyla küresel liderler olarak belirdikleri görülmektedir. Çin fonlarının ve bankalarının, küresel kalkınma finansmanına yönelik kullanılabilirliği iki katına çıkarmış olduğu ve sahip oldukları varlığın, etkinliklerini GOÜ'de yürüten başat konumundaki çok taraflı kalkınma bankalarından çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Çin, Afrika'da önde gelen altyapı finansmanı kaynağı haline gelmiştir. Çin Bankalarının, 2007-2014 yılları arasında, enerji finansmanına 117,5 milyar dolarla katkıda bulunduğu, mevcut enerji finansmanını da dünya genelinde iki katına çıkardıkları kaydedilmiştir. Çin'den kredi almış olan AGÜ'nün gösterdiği çeşitlilik, doğrudan yatırım alan AGÜ'den önemli ölçüde fazladır.

2007'de baş gösteren küresel kriz öncesinde %14 büyüme oranına ulaşmış olan Çin, krizin etkilerine rağmen %9'un üzerinde büyümeyi sürdürmüş olsa da 2011 yılından başlayarak devamlı azalan bir büyüme oranı göstermiştir. Bunun üzerine bir dizi ekonomik kalkınma planı başlatarak 4,4 milyar insanı, küresel GDP'nin %40'ını ve 65 ülkeyi kapsayan Modern İpek Yolu projesine girişmiştir. Bir diğer adıyla Bir Kuşak Bir Yol (One Belt One Road) projesi işte bu koşullar altında başlatılmıştır (Balcı, 2018: 2,4). Asya'daki enerji sektörünü de içerecek biçimde oldukça kayda değer ölçüde altyapı yatırımlarının gerektiği bu projeye, Çin'in zaten oldukça yüksek olan kredi verme kapasitesinin daha da artacağına yönelik beklentiler güçlenmiştir (UNCTAD, 2017: 126-127).

Çin, Hindistan ve Rusya ulusal kalkınma programlarında genellikle Batılı liberal modeli izlememektedir. 'Devlet kapitalizmi' adı verilen farklı bir modeli uygulamaktadırlar. Devlet kapitalizmi terimi öncelikli rolü devlete veren ekonomik düzeni tanımlamak için kullanılmaktadır (N.I.C., 2008: vii).

Hindistan

Dünyanın pamuk üretiminde birinci ve gübre üretiminde ikinci olan Hindistan'ın 2010-17 yılları arasında kaydettiği büyüme oranı ortalaması %7,3'tür (World Bank, 2018: 63).

Nüfusunun ve yüz ölçümünün büyüklüğüyle Asya'nın siyasi ve ekonomik yaşamında seçkin bir yeri olan, hızlı ekonomik gelişimi ve nükleer gücünün oluşu ile son yıllarda uluslararası ekonomide nüfuzunu artırma

yolunda ilerleyen Hindistan'ın kendi bölgesindeki ağırlığı gittikçe artmaktadır. Ayrıca, Amerikan egemenliğine ve Amerikan egemenliğinin Asya ve Pasifikteki varlığını sorgulayan Çin ve Rusya açısından kilit konumda olan bir ülke konumundadır (Purtaş, 2011: 41).

Hindistan, uluslararası anlaşmalarda belirgin olarak etkide bulunabilmektedir. Örneğin, Dünya Ticaret Örgütü'nün Bali'de Aralık 2013'te bakanlıklar düzeyinde dokuzuncu toplantısını gerçekleştirdiği sırada Hindistan, diğer 45 GOÜ ile birlikte hareket ederek, ABD'nin güçlü olarak karşı koymasına rağmen, başlatmış olduğu Ulusal Gıda Güvenliği Eylemi için belirgin muafiyetler elde etmeyi başarmıştır (Kappel, 2015: 9).

Rusya

Rusya, Orta Asya ve Doğu Avrupa'nın toplam GDP'sinden %46 oranında pay almaktadır. Doğu Avrupa ve Orta Asya'da yatırım, göç ve ticaret alanlarında güçlü bağlantılar kurmakla sivrilmiş olup, bu yönlerde doğru büyüme yayılımı ortaya koymuştur. Dünyanın ikinci büyük doğal gaz ve alüminyum üreticisi, üçüncü büyük petrol üreticisi konumunda olan Rusya'nın 2010-17 yılları arasında kaydettiği büyüme oranı ortalaması %2,3'tür (World Bank, 2018: 63).

Ayrıca Rusya, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinin en önde gelen hammadde sağlayıcı garantörü olarak başta Almanya olmak üzere Avrupa Birliği'nin ekonomik modelinde önemli bir rol oynamaktadır. Rusya, yüksek politik risk barındırma karakteristiği ile bilinen Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleriyle karşılaştırıldığında, Avrupa'ya daha güvenli yollarla hammadde sağlayabilmektedir. Bu ve buna benzer özellikleri ile Rusya, Avrupa ülkelerindeki siyasetçiler ve şirketlerce, kültürel ve politik bağlamda Avrupa'ya yakın görülmektedir (Popławski, 2013: 39).

Moskova için BRICS, artık ABD'nin daha fazla egemen olamadığı Yeni Dünya Düzeninin temelini temsil etmektedir. BRICS, Rusya için mevcut düzenin kaldırılabilmesi yolunda anahtar konumdadır. 2013 yılında Vladimir Putin BRICS'in artık bir dönüşüm geçirmesi gerektiğini gündeme getirmiş ve 'sınırlı sayıda konuyu içeren bir gündemle gerçekleştirilmekte olan bir görüşme forumu olmanın ötesine geçerek, tam bir stratejik işbirliği mekanizmasına dönüşmesinin' önemini vurgulamıştır. Moskova, o zamandan itibaren yoğun çabalar göstererek grubun bu yönde ilerlemesini sağlamaya çalışmıştır. 2015 BRICS Zirvesi sonunda açıklanan 'Ufa Bildirgesi' bu yönde atılan girişimleri yansıtmaktadır (Lo, 2016: 7,13).

Endonezya

Dünyanın birinci palmiye yağı üreticisi, ikinci büyük kauçuk ve kalay üreticisi konumunda olan Endonezya, dünyanın en kalabalık dördüncü nüfusunu barındırmaktadır. Oldukça zengin doğal kaynaklarıyla ve yakaladığı hızlı büyüme oranı ile sivrilmiştir. Gelecek dönemlerde dünya ekonomisinde önemli bir aktör olarak öne çıkabileceğini gösteren Endonezya'nın 2010-17 yılları arasında kaydettiği büyüme oranı ortalaması %5,5'tir (World Bank, 2018: 63; N.I.C., 2008: 36). Endonezya, Asya ve Okyanusya'da belirgin bir ağırlık merkezi olarak önde gelen bölgesel güç olma yolunda ilerlemeyi sürdürmektedir.

Brezilya ve Meksika

Meksika ile birlikte Brezilya, toplam bölgesel GDP'den %60 oranında pay almaktadır. Böylece Latin Amerika ve Karayipler'deki en büyük iki ekonomi konumundadırlar. Brezilya, ekonomik büyüklüğüyle Güney Amerika'da bulunan diğer GOÜ üzerinde kayda değer bir etkide bulunabilmektedir. Dünya şeker ve kahve üretiminde birinci, soya fasulyesi üretiminde ikinci ve boksit üretiminde üçüncü sırada olan Brezilya'nın 2010-17 yılları arasında kaydettiği büyüme oranı ortalaması %1,6'dır.

Brezilya, düzenli büyüme için ekonomik anlamda, politik istikrara ve reform süreçlerindeki artışa dayalı sağlam bir temel oluşturmuştur. Santos Basin’de bulunmuş olan geniş petrol yatakları yakın zamanda Brezilya’nın önde gelen petrol ihracatçılarından biri yapabilecek büyüklüktedir. İyimser senaryolara göre yapılan hesaplamalarda, 2025 yılından itibaren GDP’nin %15’inin petrolden elde edilecek gelirleri temsil edeceğini göstermektedir (N.I.C., 2008: 35).

2010-17 yılları arasında kaydettiği büyüme oranı ortalaması %3,1 olan Meksika büyümeyi sürdüren ülkelerdendir. (World Bank, 2016: 112). Önde gelen petrol üreticilerinden olan Meksika, petrol sektörüne olan bağlılığını azaltabilmek için bariyerleri azaltmak ve uygun iş iklimi yaratabilmek adına reform yapma çabası içerisinde (N.I.C., 2008: 45).

Türkiye

Türkiye, 2016’da %3,2 oranında bir büyüme kaydetmişken ve aynı yıl gerçekleştirilen başarısız darbe girişiminin ardından hızla toparlanarak ve vergi indirimleri, kamu transfer harcamaları ve küçük ve orta ölçekli işletmeler için kredi destek önlemleri gibi destekleyici politika önlemlerinden yararlanarak 2017’de %7,4 oranında hızlı bir büyüme yakalamıştır. 2010-17 yılları arasındaki ortalama büyüme oranı %6,8 olarak kaydedilmiştir (World Bank, 2018: 63). AB, Rusya, Orta Asya ve Ortadoğu arasındaki jeostratejik konumu ve zengin doğal kaynakları Türkiye’nin dünyadaki önemine temel dayanak oluşturmaktadır. Dahası, doğudan batıya doğru Orta Asya, Orta Doğu ve Kafkaslardan Avrupa’ya akan enerji (doğalgaz ve petrol) transit rotalarının üzerinde de yer alan Türkiye, kendi bölgesindeki egemenliğini giderek daha çok sağlamlaştırmaktadır (DCDC, 2010: 56).

E7 Ülkelerinin Olası Yapısal Değişime Yapabilecekleri Katkı Ve Etkiler

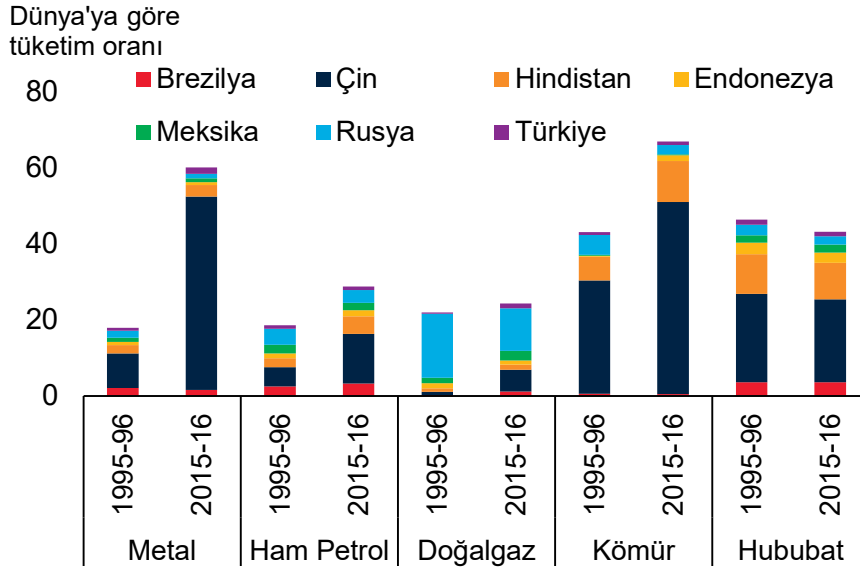
E7 ülkeleri, küresel ekonomiden %25 oranında pay almakta ve dünya nüfusunun %50’sini temsil etmektedirler. Dünya metal tüketiminde %60 ve dünya enerji ve gıda tüketiminde %40 payları vardır (World Bank, 2018: 61). Dünya hammadde tüketimleri bu derece yüksek olan bu ülkelerin Avrupa Birliği, sürdürdüğü tek yanlılık politikasıyla yalnızca kendi çıkarını gözeten ABD’ye arka çevirmekte ve yeni küresel ağırlık merkezleri haline gelen başat konumdaki gelişmekte olan ülkelerle (Başta Çin, Hindistan ve Brezilya olmak üzere Türkiye, Güney Afrika, Meksika, Suudi Arabistan ve Endonezya) ilişkisini güçlendirme çabasına girişmiştir (Kappel, 2015: 9). Öte yandan ABD’nin önde gelen müttefikleri olan birçok Avrupa ülkesi ABD’nin önleme çabaları ve açık tehditlerine rağmen BRICS Bankasına üye olmuşlardır.

Yakından incelendiğinde dünya ekonomisinde ve küresel siyasette oldukça kayda değer değişimlerin meydana geldiği görülmektedir. Çin, Rusya, Hindistan ve Brezilya diğer bölgesel aktörler olan Türkiye, Güney Afrika ve Endonezya ile birlikte küresel enerji, iklim, güvenlik, ticaret ve kalkınma politikalarını etkilemektedirler. Bununla birlikte küresel seviyede güvenlik, parasal düzenlemeler ve kalkınma gibi konularda liderlik yapabilmeye henüz yeterince etkin değillerdir (Kappel, 2016: 2).

Bölgesel aktör olmaktan çıkarak küresel güçlü bir aktör olan ve ABD’nin İkinci Dünya Savaşı’nın ertesinde yaptığı gibi yeni uluslararası ekonomik kuruluşların kurulmasına öncülük eden Çin, etki alanını artırmaktadır. Aynı şekilde diğer E7 ülkeleri de yükselişlerini sürdürmektedir ve etki alanlarını artırarak daha güçlü bölgesel aktörler olmuşlardır ve çeşitli yollarla stratejik öneme sahip kararları etkileyebilme aşamasına ulaşabilmişlerdir.

Çok kutuplu bir ekonomik sistem belirli güç odaklarına yarar sağlamaktan çok, dengeli bir ortam yaratarak tüm dünya ülkelerine yarar sağlayabilecektir. Böylelikle yoksulluğun daha çok yer aldığı ve sürdürülebilir kalkınmaya daha çok ihtiyaç duyan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yararına olabilecek gelişmeler sağlanabilecektir.

Şekil 5: E7 ülkelerinin 1995-96 arası dönemde ve 2015-16 arası dönemde kaydettikleri küresel mal tüketimi oranı

Not: Metal toplamı bakır, kalay, alüminyum, çinko, nikel ve kurşunu içermektedir. Hububat toplamı ise pirinç, buğday ve mısırı içermektedir.

Kaynak: World Bank. (2018). *Global Economic Prospects: The Turning of the Tide? June 2018*, (World Bank Group: Washington DC, 2018), sf. 61

Tüketici ve üretici pozisyonlarıyla, küresel mal piyasalarında önde gelen konumlarıyla E7 ülkelerinin birçok gıda türü (soya fasulyesi, buğday, pirinç), değerli metaller, diğer çeşitli metaller ve kömürün küresel tüketimindeki payları G7'den çok daha fazladır (World Bank, 2018: 63). Bu tüketimde, son tüketiciye ulaştırılanla birlikte, yarı mamul biçiminde hazırlanan ve tam mamul biçimine evrilen üretim süreci ile bu ürünlerin ihraç edilmesine kadar oldukça geniş bir yelpazenin temsil edildiği dikkate alınmalıdır. Şekil 5 incelendiğinde küresel ekonomide aldıkları payları giderek artan E7 ülkelerinin çift doğrultudaki bir etkileşim ile küresel mal tüketimlerinde artış olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle metal tüketiminde kaydedilen artış oranında sadece Çin'in (%41), Hindistan'ın (%0,8) ve Türkiye'nin (%0,9) artışla katkıda buldukları görülmektedir. Şekilde belirtilen dönemde Türkiye'nin küresel metal tüketimindeki payının %0,8'den %1,7'ye yaklaşık olarak iki kat artış göstermiş olması ve doğalgaz tüketiminin de dört kat artmış olması kayda değer görünmektedir.

BULGULAR VE SONUÇ

Bölgesel aktör olmaktan çıkarak küresel güçlü bir aktör olan ve ABD'nin İkinci Dünya Savaşının ertesinde yaptığı gibi yeni uluslararası ekonomik kuruluşların kurulmasına öncülük eden Çin, etki alanını artırmaktadır. Aynı şekilde diğer E7 ülkeleri de yükselişlerini sürdürmektedir ve etki alanlarını artırarak daha güçlü bölgesel aktörler olmuşlardır ve çeşitli yollarla stratejik öneme sahip kararları etkileyebilme aşamasına ulaşabilmişlerdir.

Çok kutuplu bir ekonomik sistem belirli güç odaklarına yarar sağlamaktan çok, dengeli bir ortam yaratarak tüm dünya ülkelerine yarar sağlayabilecektir. Böylelikle yoksulluğun daha çok yer aldığı ve sürdürülebilir kalkınmaya daha çok ihtiyaç duyan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yararına olabilecek gelişmeler sağlanabilecektir.

Uluslararası finansal kurumların makro düzeyde aldığı kararların az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere egemen olan aşırı yoksulluğu azaltmadığı anlaşılmıştır. E7 ülkelerinin yükselişi, küresel GDP'de %60 payı olan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin küresel ekonomide daha çok söz sahibi olabilmelerine yararlı olabilecek ve böylelikle makro ekonomik kararları etkileyebileceklerdir. Ekonomik krizler yoksulluğu önemli ölçüde artırmıştır, bu nedenle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin süre giden küresel ekonomide daha çok söz sahibi olmaları, eşitsizliklerin ve yoksulluğun giderilmesi yönünde olumlu etki ve güçlü katkı sağlayacaktır.

Günümüzde neoliberal yaklaşıma dayalı olarak uygulanmakta olan ekonomik düzen sürdürülebilir olmamakla birlikte oldukça kırılımandır. Aşırı yoksulluğa son verilmesi, yoksulluğun yeniden tanımlanarak yepyeni bir bakış açısıyla alınacak önlemlerle olanaklı olabilir. Ayrıca, ne kadar iyi tasarlanmış ve yürütülmüş olmalarına bakılmadan yapısal uyum düzenlemelerinin bir kenara bırakılması gerekmektedir. Yepyeni bir bakış açısıyla gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş tüm ülkelerin ortak katılımıyla gerçekleştirilecek yapısal bir dönüşüm çabasına girişilmesi gerekmektedir.

Köklü bir değişime ihtiyaç vardır, sürdürülebilirlik bağlamında iş birliği kültürü üzerine oturtulmuş benzersiz ve çok daha büyük bir dönüşüme uğramış yeni bir küresel düzene gereksinim vardır. Böylelikle yerkürenin tamamını kapsayabilecek bu işleyiş en alt düzeydeki örgütlere kadar yansımalıdır. Alışlagelmiş yöntemler geçici çözümlerle çepeçevre sarılmış durumdadır, farklı bir bakış açısı getirilmedikçe yerküremizin ekonomik ve dolayısıyla sosyal sorunlarına kalıcı çözüm bulunamayacağı düşünülmektedir.

Ancak bunun da ötesine geçilme zamanı gelmiştir. Bir adım geriye çekilmeli, neoliberal bakış açılarından sıyrılmış önce makro, sonra da mikro düzeyde çok daha geniş ölçekte bir yapısal dönüşüm gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- ALTINAY, A. & AKINCI, Ö.S. (2019). 'Küresel Ekonominin Yeni Ağırlık Merkezleri ve Gücün Ötekilere Geçişi', *Uluslararası İşletme ve Ekonomi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), ss.12-24.
- ARSLAN, G. E. (2013). 'Euro Uygulaması Neden Krizde?', *Büyüteç, Ankara Sanayi Odası Yayın Organı*, Ocak/Şubat 2013, ss. 53-62.
- BALCI, Z. (2018). 'Çin'in Yeni 'İpek Yolu' Projesi', *İNSAMER, Araştırma* 52, Ocak 2018, ss. 1-9.

- ÇAK, D. (2007). *Kalkınmanın Finansmanının Sağlanmasında Mikrokredi Yöntemi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Fonu Tarafından Desteklenmiştir. Proje No: 1528, İstanbul.
- F&D. (2018). *Finance & Development*, A Quarterly Publication of the International Monetary Fund, December 2018, Volume 55, Number 4
- HENDRIKS, S. (2019). 'Banking on the Future of Women', *Finance & Development*, A Quarterly Publication of the International Monetary Fund, March 2019, 56(1), p.24-25
- HUIYAO, W. (2018). 'Reinvigorating Global Governance: G20 and the Future of Multilateralism G20 and the Rise of the Rest', *How the G20 Can Help Sustainably Reshape the Global Trade System: A Compilation of Analysis*. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD).
- KAPPEL, R. (2015). *Global Power Shifts and Challenges for the Global Order*, Paper from the 1st Lisbon Conference on Development. IMVF Policy Paper 2/2015, June 2015
- Lo, B. (2016). *The Illusion of Convergence – Russia, China, and the BRICS*, Russie.Nei.Visions No.92, (Ifri: Paris, 2016)
- MMINELE, D. (2015). 'Perspectives on the Global Financial Architecture and the Future of the International Monetary System', *Bretton Woods: The Next 70 years*, Edited by Marc Uzan, (Reinventing Bretton Woods Committee: New York), p. 231-237.
- N.I.C. (2017). *Global Trends: The Paradox of Progress*, (National Intelligence Council of the USA: Washington, DC, January 2017)
- ONGUN, M. T. (2012). '1980'lerden Küresel Krize Dünya Ekonomisi'. *Ekonomik Yaklaşım*, Cilt: 23, Özel Sayı, ss.39-76.
- POPŁAWSKİ, K. (2013). *Chasing Globalization Germany's Economic Relations With The BRIC Countries*, OSW Report, (Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia: Warsaw).
- PURTAŞ, F. (2011). *Orta Asya ile Güney Asya Arasında Modern İpek Yolu Projesi: Afganistan, Pakistan ve Hindistan'ın Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile İlişkileri*, İnceleme-Araştırma dizisi; Yayın no: 6, Editör: Murat Yılmaz – (Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi: Ankara, Eylül 2011).
- RODRIK, D. (2011). 'Poor Countries in a Rich World', *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*, W. W. Norton & Company, Inc., 2011, New York. p.135-158.
- STOEFERLE, R.P. & VALEK, M.J. (2018). *Gold and the Turning of the Monetary Tides*, Incrementum, In Gold We Trust Report 2018, May 29th, 2018 Extended Version.
- TORRES H. R. (2018). 'Reshaping Cooperation on Trade: A Paramount Challenge for the G20', *How the G20 Can Help Sustainably Reshape the Global Trade System: A Compilation of Analysis*. Geneva: International Centre for Trade and Sustainable Development (ICTSD).
- WORLD BANK. (2015). *Global Economic Prospects, January 2015: Having Fiscal Space and Using It*, (World Bank Group: Washington DC)
- WORLD BANK. (2016). *Global Economic Prospects: Divergences and Risks. June*, (World Bank Group: Washington, DC)

- WORLD BANK. (2017). *Global Economic Prospects, January 2017 Weak Investment in Uncertain Times*, (World Bank Group: Washington, DC)
- WORLD BANK. (2018). *Global Economic Prospects: The Turning of the Tide? June*, (World Bank Group: Washington, DC)
- WORLD BANK. (2019). *World Development Report 2019: The Changing Nature of Work*. Washington, DC: World Bank. doi:10.1596/978-1-4648-1328-3. License: Creative Commons Attribution. CC BY 3.0 IGO
- YANAR, R. VE ŞAHBAZ, A. (2013). 'Gelişmekte Olan Ülkelerde Küreselleşmenin Yoksulluk ve Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri', *Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8/3, ss. 55-74